

**ปัญหากฎหมายในการนำมาตรการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญา
ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชน
และครอบครัว พ.ศ. 2553¹**

อำพล ทัพพิวิ²

ในปัจจุบันการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมีการกระทำที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้นดังที่เราจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2566 ข่าวที่ทำให้คนไทยตกใจทั่วประเทศกรณี “เด็กชายอายุ 14 ปี ใช้อาวุธปืนคัดปลง ก่อเหตุยิงกลางห้างสรรพสินค้าสยามพารากอน ทำให้มีผู้เสียชีวิต 2 คน และบาดเจ็บ 5 คน โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าจับกุมผู้ก่อเหตุหลังจากเหตุการณ์ผ่านไปประมาณ 1 ชั่วโมง”³ จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบทุกฝ่ายตระหนักในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ต้องร่วมปรึกษาหารือในการที่จะยับยั้งไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่รุนแรงแบบนี้ในประเทศไทยเป็นการซ้ำรอยเดิม

ด้วยเหตุนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งเป็นศาลเฉพาะด้านที่รับผิดชอบต่อกรณีของเด็กและเยาวชน มีพฤติกรรมฝ่าฝืนกฎหมาย จึงมีหน้าที่สำคัญในการจัดการและแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการกระทำความผิดของกลุ่มวัยดังกล่าว โดยอาศัยบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งได้บัญญัติให้สามารถนำมาตรการเฉพาะมาใช้แทนกระบวนการดำเนินคดีอาญาตามปกติในการพิจารณาคดีที่เยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด เพื่อให้วิธีดำเนินการในคดีดังกล่าวมีความแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปที่มีผู้กระทำความผิดซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว สำหรับบุคคลที่มีอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไปซึ่งกระทำความผิดทางอาญา จะต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ซึ่งระบุประเภทของบทลงโทษไว้ ได้แก่ โทษประหารชีวิต การจำคุก การกักขัง การปรับ และการริบทรัพย์สิน โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตมิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี ในกรณีผู้ซึ่งกระทำความผิดที่มีระหว่างโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตให้ถือว่าระวางโทษดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นระวางโทษจำคุกห้าสิบปี โดยในกรณีของเด็กอายุต่ำกว่าสิบสองปี หากได้กระทำการซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด เด็กนั้นจะไม่ต้องรับโทษตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 73 ของประมวลกฎหมายอาญา

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายในการนำมาตรการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญา ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร. มัลลิกา พินิจจันทร์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสวรรค์ และ รองศาสตราจารย์กัธร กำประเสริฐ

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดอุทัยธานี

³สำนักข่าว BBC NEWS ไทย, เหตุเด็กชาย 14 ปี ก่อเหตุยิงกลางห้างพารากอน [Online], available URL: <https://www.bbc.com/thai/articles/c0v7gqpxlqlo, 2568> (มีนาคม, 28).

ศาลเยาวชนและครอบครัวมีขอบเขตอำนาจในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับเด็กซึ่งมีอายุมากกว่า 12 ปีแต่ไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ และในกรณีของเยาวชน หมายถึงผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ แม้บุคคลดังกล่าวจะเข้าสู่ภาวะบรรลุนิติภาวะจากการสมรสก็ตาม หากการกระทำความผิดเกิดขึ้นในช่วงที่อายุยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ก็ยังถือว่าเป็นการกระทำความผิดโดยเด็กหรือเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ด้วยเหตุนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวจึงมีหน้าที่ดำเนินกระบวนการตามมาตรการเฉพาะเพื่อทดแทนการดำเนินคดีอาญาตามแบบปกติ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดหลักของกฎหมายที่ต้องการให้การพิจารณาคดีอาญาซึ่งเยาวชนเป็นผู้กระทำความผิด ดำเนินไปตามวิธีการที่เหมาะสมเฉพาะกรณี มากกว่าการใช้กระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามแนวทางทั่วไปหรือการเข้าสู่ระบบยุติธรรมเชิงลงโทษอย่างเต็มรูปแบบ

นอกจากนี้ แนวทางการดำเนินคดีต่อเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดตามกฎหมายดังกล่าว ยังให้ความสำคัญกับการพิจารณาโดยยึดสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนเป็นหลัก โดยเน้นให้ได้รับการดูแล ฟื้นฟู และพัฒนา เช่น การอบรม การปลูกฝังพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือการฝึกอาชีพตามความถนัดและความต้องการของแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริมให้เด็กหรือเยาวชนกลับมาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและสามารถมีบทบาทในการพัฒนาประเทศได้ในอนาคต

แนวทางดังกล่าวถือว่าเป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชนมากกว่าการลงโทษในลักษณะของกระบวนการยุติธรรมทั่วไป ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมโดยรวม ทั้งหมดนี้จึงเป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน โดยนำกระบวนการฟื้นฟูเข้ามาใช้แทนการลงโทษ เพื่อให้เกิดผลดีทั้งแก่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายในระยะยาว

เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 แล้วจะเห็นว่า กฎหมายดังกล่าวยังมีปัญหาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายไม่ยินยอมเข้าร่วมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ปัญหาเกี่ยวกับผู้เสียหายไม่ยินยอม และโจทก์คัดค้าน เข้าร่วมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาที่ควรค่าแก่การศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหาย ไม่ยินยอมเข้าร่วมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง (ก่อนฟ้องคดี)

มาตรา 86 บัญญัติว่า “ในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้องคดีเมื่อคำนึงถึงอายุ ประวัติ

ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิต อาชีพ ฐานะและเหตุแห่งการกระทำ ความผิดแล้ว หากผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติและหากจำเป็นเพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนอาจกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติด้วยก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติของเด็กหรือเยาวชน บรรเทา ทดแทน หรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่ชุมชนและสังคม แล้วเสนอความเห็นประกอบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณา โดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

เมื่อพนักงานอัยการได้รับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและความเห็นของผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจตามวรรคหนึ่งแล้ว หากมีข้อสงสัยอาจสอบถามผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาได้ ถ้าพนักงานอัยการไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้สั่งแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือสั่งดำเนินคดีต่อไป และให้ผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งคำสั่งของพนักงานอัยการให้พนักงานสอบสวนและผู้เกี่ยวข้องทราบ หากพนักงานอัยการเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือเยาวชนแล้ว เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ให้พนักงานอัยการเห็นชอบกับแผนดังกล่าว และให้มีการดำเนินการตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทันที พร้อมทั้งรายงานให้ศาลทราบ ทั้งนี้ แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย

ในกรณีที่ปรากฏข้อเท็จจริงแก่ศาลว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควร

ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับ แนวทางในการดำเนินการของศาลด้วย”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า ข้อกฎหมายดังกล่าวไม่ได้สะท้อนถึงการคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของเด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายในด้านการได้รับการชดเชย เยียวยา หรือการฟื้นฟูสภาพจิตใจจากเหตุแห่งความผิดที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพียงเพราะการที่เด็กหรือเยาวชน และผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอม ส่งผลให้การดำเนินกระบวนการจัดทำแผนฟื้นฟู และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องยุติลง ส่งผลเสียต่อทั้งฝ่ายผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนจะสำนึกผิดและผู้ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่า ผู้กระทำผิดสามารถเปลี่ยนแปลงตนเองได้โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องร้องคดีก็ไม่สามารถดำเนินการตามแผนการฟื้นฟูให้เด็กหรือเยาวชนนั้นปฏิบัติได้หากขาดความยินยอมจากผู้เสียหาย

2. ปัญหาเกี่ยวกับผู้เสียหายไม่ยินยอมและโจทก์คัดค้าน เข้าร่วมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 (หลังฟ้องคดี)

มาตรา 90 บัญญัติว่า “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษก่อนมีคำพิพากษาหากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้านเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร หากนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่า การพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนต้องอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติแล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วย กับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวกำหนดเงื่อนไขว่า ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย และไม่มีการคัดค้านจากโจทก์เสียก่อน จึงจะสามารถดำเนินการจัดทำแผนการฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมได้ แม้ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนสำนึกผิดในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป และไม่เคยต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาก่อน ก็ยังไม่สามารถจัดทำแผนการฟื้นฟูได้ ซึ่งข้อกฎหมายดังกล่าวไม่ได้สะท้อนถึงการคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของผู้เสียหายและโจทก์ในด้านการได้รับการชดเชย เยียวยา หรือการฟื้นฟูสภาพจิตใจจากเหตุแห่งความผิดที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพียงเพราะการที่ผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอม และโจทก์ไม่เห็นชอบส่งผลให้การดำเนินกระบวนการจัดทำแผนฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องยุติลง ส่งผลเสียต่อทั้งฝ่ายผู้เสียหายและโจทก์ เพราะในคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องสงสัยว่ากระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกิน 20 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หากเด็กหรือเยาวชนได้แสดงความสำนึกผิด ประกอบกับมีข้อมูลสนับสนุนเกี่ยวกับอายุ ประวัติส่วนตัว พฤติกรรม สถิติปัญหา การศึกษา สุขภาพกายและใจ อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ และแรงจูงใจในการกระทำความผิด ก็เพียงพอที่ศาลจะพิจารณาสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนการฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรม เพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย และโจทก์

3. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตาม พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 วรรคสี่และมาตรา 90

มาตรา 86 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาลด้วย”

มาตรา 90 บัญญัติว่า “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม

ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด ให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษก่อนมีคำพิพากษาหากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้านเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร หากนำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่า การพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชนบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนต้องอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติแล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วย กับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป”

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการกำหนดให้ผู้เสียหายต้องยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งหากผู้เสียหายไม่ยินยอมส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2557 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู พ.ศ. 2556 ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้เสียหายต้องยินยอมถึงจะสามารถจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทั้งผู้เสียหายก่อนฟ้องคดี และผู้เสียหายหลังฟ้องคดีทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นกรณีก่อนฟ้องหรือหลังฟ้องคดี การจัดทำแผนการแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูจะสามารถดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เสียหายซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดได้แสดงเจตนายินยอมอย่างชัดแจ้งเท่านั้น โดยการให้ความยินยอมของผู้เสียหายถือเป็นองค์ประกอบสำคัญ และเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่ต้องได้รับก่อนเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนฟื้นฟู จึงทำให้เกิดกรณีที่ผู้เสียหายที่ไม่ให้ความยินยอมในการเข้าร่วมกระบวนการจัดทำแผนฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ก็ไม่อาจนำมาตราการพิเศษมาใช้แทนกระบวนการพิจารณาคดีอาญาตามมาตรา 86 และมาตรา 90 ได้ แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนที่เป็นผู้กระทำความผิดจะมีความสำนึกผิดในพฤติกรรมของตนแล้วก็ตาม ทั้งนี้ ผู้เสียหายที่ไม่ยินยอม อาจได้รับการเยียวยาในทางแพ่งแต่ไม่ได้รับการชดเชยหรือบำบัดฟื้นฟูผลกระทบด้านจิตใจที่เกิดจากเหตุการณ์ดังกล่าว ซึ่งทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยาทางจิตใจอย่างสมควรเนื่องจากข้อกฎหมายดังกล่าว

ตามที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาปัญหากฎหมายในการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ความหมายแนวคิดและความเป็นมาเกี่ยวกับการนำมาตราการพิเศษมาใช้แทนการดำเนินคดีอาญา เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความเป็นธรรมต่อทั้งเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และผู้เสียหาย โดยผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหาย ไม่ยินยอมเข้าร่วมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 วรรคหนึ่ง และวรรคสอง (ก่อนฟ้องคดี)

กฎหมายเดิม มาตรา 86 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “...โดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าว ต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วย หากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย...”

ขอเสนอให้แก้ไขเป็น มาตรา 86 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “...โดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ดังกล่าวต้องแจ้งเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย...”

กฎหมายเดิม มาตรา 86 วรรคสอง บัญญัติว่า “...แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย...”

ขอเสนอให้แก้ไขเป็น มาตรา 86 วรรคสอง บัญญัติว่า “...แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องแจ้งเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายด้วยหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย...”

2. ปัญหาเกี่ยวกับผู้เสียหายไม่ยินยอม และโจทก์คัดค้าน เข้าร่วมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 (หลังฟ้องคดี)

กฎหมายเดิม มาตรา 90 บัญญัติว่า “...หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหาย ยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน...”

ขอเสนอให้แก้ไขเป็น มาตรา 90 บัญญัติว่า “...หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและเมื่อศาล สอบถามผู้เสียหายและโจทก์แล้ว...”

3. ปัญหาเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 86 วรรคสี่ และมาตรา 90

กฎหมายเดิม มาตรา 86 วรรคสี่ บัญญัติว่า “ศาลต้องมีคำสั่งตามวรรคสามภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับรายงาน ทั้งนี้ ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินการของศาลด้วย”

ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (ก่อนฟ้องคดี) พ.ศ. 2557

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 86 วรรคสี่ แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาออกข้อกำหนด ดังต่อไปนี้

ข้อ 5 เมื่อศาลได้รับรายงานตามข้อ 4 แล้ว ให้ศาลพิจารณาว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(5) ผู้เสียหายทุกคนหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชน เป็นรายบุคคล ต้องให้ความยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว

(11) ผู้เสียหายทุกคนหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชน เป็นรายบุคคล ต้องให้ความยินยอมที่จะปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว

ขอเสนอให้แก้ไขเป็น

ข้อกำหนดประธานศาลฎีกาว่าด้วยแนวทางการพิจารณากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชั้น (ก่อนฟ้องคดี) พ.ศ. 2557

ข้อ 5 เมื่อศาลได้รับรายงานตามข้อ 4 แล้ว ให้ศาลพิจารณาว่ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(5) ผู้เสียหายทุกคนหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชน เป็นรายบุคคล ต้องแจ้งให้รับทราบในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว

(11) ผู้เสียหายทุกคนหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหาย และเด็กหรือเยาวชน เป็นรายบุคคล ต้องแจ้งให้รับทราบในการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแล้ว

กฎหมายเดิม

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (หลังฟ้องคดี) พ.ศ. 2556

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 และมาตรา 91 วรรคสอง บัญญัติว่า “หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา” แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ดังต่อไปนี้

ข้อ 5 ในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลอาจมีคำสั่งให้นำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้ได้ ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(4) ผู้เสียหายยินยอมในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(5) โจทก์ไม่คัดค้าน

ข้อ 13 ในวันที่ศาลสอบคำให้การจำเลย หากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่าคดีอยู่ในหลักเกณฑ์ตามข้อ 5 และการนำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้ จะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลนัดพร้อมเพื่อสอบถามผู้เสียหายและโจทก์ หากผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้านให้ ศาลมีคำสั่งให้นำคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ขอเสนอให้แก้ไขเป็น

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (หลังฟ้องคดี) พ.ศ. 2556

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 7 และมาตรา 91 วรรคสอง บัญญัติว่า “หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 ให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา”

แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ประธานศาลฎีกาออกข้อบังคับว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ดังต่อไปนี้

ข้อ 5 ในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ศาลอาจมีคำสั่งให้นำวิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้ได้ ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(4) ศาลสอบถามผู้เสียหายแล้วในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(5) ศาลสอบถามโจทก์

ข้อ 13 ในวันที่ศาลสอบคำให้การจำเลย หากข้อเท็จจริงปรากฏแก่ศาลว่า คดีอยู่ในหลักเกณฑ์ตามข้อ 5 และการนำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้จะเป็นประโยชน์ ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา ให้ศาลนัดพร้อมเพื่อสอบถามผู้เสียหายและโจทก์ ให้ศาลมีคำสั่งให้นำคดีดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

เอกสารอ้างอิง

เกียรติขจร วัฒนสวัสดิ์. คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยการดำเนินคดีในชั้นตอนก่อน

การพิจารณา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จักรวรรดิการพิมพ์, 2551.

คณิง ภาไชย. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 แก้ไขเพิ่มเติมโดย รองศาสตราจารย์ณรงค์ ใจหาญ.

พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2550.

ธานีศ เกศวพิทักษ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1-2 (มาตรา 1-156).

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กรุงสยาม พับลิชชิ่ง, 2559

ปารณิ มงคลศิริภักธา และคณะ. คู่มือมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 90. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์สกายบุ๊กส์, 2563.

ภักดี เนนเลิศ และคณะ. คู่มือผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัว ภาค 6. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์

สุรสีห์กราฟฟิค, 2566.

สง่า ดวงอัมพร. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยผู้เสียหายและหลักการสอบสวนคดี

ความผิดต่อส่วนตัว พร้อมด้วยตัวอย่างและคำพิพากษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เค. พี.

พรินดีง, 2541.

สทรรฐ กิตติ ศุภการ. คำอธิบายพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2563.

สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 2. คู่มือการปฏิบัติงานการดำเนินการตามมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดี และมาตรการแทนการพิพากษาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัวในเขตอำนาจอธิบดีผู้พิพากษา ภาค 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษภาค 2, 2562.

สำนักข่าว BBC NEWS ไทย. เหตุเด็กชาย 14 ปี ก่อเหตุยิงกลางห้างพารากอน [Online]. Available URL: <https://www.bbc.com/thai/articles/c0v7gqpxlqlo>, 2568 (มีนาคม, 28).